

פרשת וארא – להיות מתוכנן או "זרמן"...

מלכות פרעה מלכות שאינה עומדת בדיבורה

2/ שמות פרק ח- כד. כח.

(כד) וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהוֹ אֶנְכִי אֶשְׁלַח אֶתְכֶם וְיָבוֹתֶם לָהּ אֶלְקִיכֶם
בְּמִדְבָּר רַק הַרְוֹק לֹא תִרְוֹקוּ לְלֶכֶת הַעֲתִירוּ בְעַדִּי: (כזו) וַיַּכְבֵּד
פְּרַעֲהוֹ אֶת לְבוֹ גַם בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְלֹא שְׁלַח אֶת הָעָם: פ

רש"י

גם בפעם הזאת – אף על פי שאמר אנכי אשלח אתכם, לא קיים הבטחה:

3/ תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ג עמוד ב

ובבא בן בוטא היכי אסביה ליה עצה להורדוס למיסתריה לבית המקדש?
והאמר רב הסדא: לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא
אחריתא! ... איבעית אימא: מלכותא שאני, דלא הדרא ביה (מלכות
המקבלת על עצמה לבנות, שונה דינה, כי אין לחשוש לגביה לפשיעה, לפי
דלא הדרא בה, שהמלכות אינה חוזרת בה), דאמר שמואל: אי אמר
מלכותא (אם המלכות אומרת) עקרנא טורי (אני עוקרת הרים), עקר טורי
ולא הדר ביה.(עוקרת הרים ואינה חוזרת בה)

4/ והגדת שמות עמוד 265

הורדוס לא היה ידוע כדמות חיובית, להפך. אבל בבא בן בוטא סמך
על מילתו ויעץ להרוס את בית המקדש כדי לבנותו שנית ברוב פאר
והדר ... ופרעה מלך המעצמה האדירה באותם ימים, שקבצה כל כסף
וזהב שבעולם ומילתו אינה מילה. מבטיח לשלח את העם, שב
ומבטיח וחוזר בו!

5/ שמות פרק א פסוק ח

וַיִּקָּם מִכֶּךָ זֶדְדִּי עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף:

6/ דעת זקנים מבעלי התוספות שמות פרק א פסוק ח

הוא פרעה הראשון. אמרו לו בא ונזדווג על אומה זו אמר
להם עד עתה אנו חיינ משלהם היאך נזדווג להם ולא
שמע אליהם הורידוהו מכסאו שלשה חדשים כיון שראה
כך אמר להם אשמע לכם לכך כתיב ויקם:

7/ תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף יח עמוד א

ואמר אביטול ספרא משמיה דרב (פפא): פרעה שהיה בימי משה הוא
אמה וזקנו אמה, ופרמשתקו (אמתו) אמה וזרת, לקיים מה שנאמר ושפל
אנשים יקים עליה.

8/ והגדת שם

בהנחה שהזקן אינו צומח מקצה הגולגולת, היה דורך על זקנו בלכתו.
גמד מגוחך, קריקטורה מעוותת. האומנם כך נראה?

9/ ספר באר הגולה באר החמישי פרק ח

ודבר זה צחוק והתנול בעיניהם, שיהיה אדם אחד בענין זה.
אמנם למי שידע דברי חכמים, אין זה קשיא כלל, כי כל מה
שאמר, לא אמרו רק על הצורה העצמית שלו הפרטית. כאשר
כל האדם יש בו שני דברים; האחד, הצורה הטבעית, הכוללת
המין כולו, כמו זה שתאמר שכל אדם הוא בעל ידיים ורגלים
וכיוצא בזה... אמנם יש לכל אדם צורה פרטית גם כן, במה
שהוא אדם פרטי זה, כי אין אדם אחד כמו אחר. ולפיכך אמרו
'פרעה שהיה בימי משה הוא אמה וכו'". כי מצד הצורה
הפרטית שהוא מיוחד בה, ראוי שיהיה בצורה זאת. ...

מלכות ה' לעומת מלכות פרעה

1/ שמות פרק ו- ב. ג.

(ב) וַיִּדְבֹּר אֶלְקִימֶל מִשְׁהוֹ וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה': (ג) וַאֲרֵא אֶל אֲבִרְהָם
אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בָּא-ל-שׁ-דֵי וְשְׁמִי ה': לֹא נִזְדַּעְתִּי לָהֶם:

רש"י

(ג) ויאמר אליו אני ה' – נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני. ולא
לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. (ג) בא-ל-
ש-די – הבטחותי הבטחות וזכונן אמרתי להם אני א-ל-ש-די: ושמי ה'
לא נודעתי להם – לא הודעתי אין כתיב כאן אלא לא נודעתי לא נכרתי
להם בזמנת אמתות שלי שעליה נקרא שמי ה' נאמן לאמת דברי, שהרי
הבטחותי ולא קיימתי:

21/ דעת תורה וארא עמוד נה

ענין ההבטחה שהבטיח הקב"ה לאבות הראשונים, קשה מאד
להבין, על מה זה ולמה בכלל באה ההבטחה לאבות, הלא כשרצונו
יתברך יהיה לעשות מה לישראל יעשה בין כך ובין כך, אם יבטיח
ואם לאו, אטו ההבטחה אינה אלא רק שלא תבוא לידי חזרה?
... ואם ננקוט כפי המורגל, כי העיקר הוא בתוצאות ההבטחה, אי"כ
כל ההבטחה למותר היא, אינה מעלה ומורידה כלום, ויותר טוב
לקיים המעשה אחרי כי זה העיקר ודי? אלא שהורו לנו חז"ל
הקדושים בזה סוד מסודות הבריאה. והנראה מזה כי ההבטחה
היא מיצה בפני עצמה, ומוכתרת היא בשם משמותיו הקדושים
ית', שם ש-די, אשר קיים לעד ולעולמי עולמים ואין לה שום יחס
לתוצאות הנולדות ממנה, כי לתוצאות, לקיום דברי ההבטחה, אנו
רואים כי להם מידה אחרת, ושם בפני עצמו, שם הוי-ה ית' ; ...
להאבות הקדושים היתה ההנהגה להבטיח ולא לקיים, כי זו היא
מידת שם ש-די ... ולמשה רבנו כאשר בא לקיים הבטחתו, הנה
אליו נתגלה בשם ומדה אחרת, הוא שם הוי-ה ית', מדת מקיים
ולא מבטיח. היוצא לנו כי ענין ההבטחה הוא מציאות בפני עצמה,
בלי שום יחס כלל לקיומה בפועל ... כי בקיום הרי הוא במדה
אחרת... וביתר ביאור, כי בקיום הוא השם של בפועל, ובהבטחה
הוא השם של בכח- וכל ההתייחסות שהיה לו לקב"ה עם האבות
הקדושים... היתה המציאות של בכח, הוא השם ש-די, שהוא
מציאות שממנה יבוא העתיד בפועל, אבל לעת עתה אין בו כל
קיום... רק ביצי"מ כשנתגלה למשה רבנו, נתגלה בשם הוי-ה,
והוא גילוי הפועל הגמור ...

22/ תלמוד בבלי מסכת כתובות דף עז עמוד ב

ריב"ל ... כי הוה שכיב (כאשר הלך למות). אמרו ליה למלאך המות: זיל
עביד ליה רעותיה ("לך, עשה את רצונו לפני מותו"). אזל איתחזי ליה, א"ל:
אחוי לי דוכתאי (הראה לי את מקומי בגן עדן), אמר ליה: לחיי (כבשתך)
.... כי מטא להתם, דלייה קא מחוי ליה (כשהגיעו לשערי גן עדן, הרים מלאך
המות את ריב"ל, והראה לו את מקומו), שוור נפל לההוא גיסא (קפץ ריב"ל,
ונפל לתוך גן עדן). , נקטיה בקרנא דגלימיה (תפסו מלאך המות בקצה
גלימתו), א"ל: בשבעתא דלא אתינא. אמר קודשא בריך הוא: אי
איתשיל אשבועתא ניהדר, אי לא – לא ניהדר. (אם נשאל בחייו על שבעה
שנשבע, יצא החוצה. ואם לא, לא יצא)

23 חכמה ומוסר חלק א מאמר ב

ודבר נפלא מצינו בגמרא בכתובות ... ולכאורה אטו איסור בדבר
להתיר נדר? אבל פירוש, כי החרטה באה משינוי, ואם כי רשאי
להתחרט, אבל אחרי שנמצא ברוחו מעט שינוי, חסרה לעומתו –
השתוות לו יתברך, ואינו ראוי להכנס בגן עדן... ומעתה נוכל להבין
בקל, כי מעלת האדם תבחן לפי השינוי... וכל מה שירבה בו הקיום,
יגדל מעלתו עד אין חקר, כי בכל נימה קיום שימצא בו יותר, תרבה
בו ההשתוות לו יתברך יותר... וכל זאת נכלל ב"ואהבת" כי אחרי
ההשתוות באה האהבה...

מעלת ההבטחה שקדמה למעשה

24/ שמות פרק יח פסוק כא

וַאֲתָהּ תִּזְוֶה מִכָּל הָעָם אֲנִשֵּׁי זוּל יִרְאִי אֶלְקִימֶל אֲמַת יִשְׂרָאֵל בְּעַע
וְשִׁמֹּת עֲלֵהֶם שְׂרִי אֶלְקִימֶל שְׂרִי מֵאוֹת שְׂרִי זְבוּשִׁים וְשְׂרִי עֲשֵׂרֹת:

רש"י

אנשי אמת – אלו זעלי הבטחה, שהם כדאי לסמוך על דכריהם, שעל
ידי כן יהיו דכריהם נשמעין:

34/רמ# יורה דעה הלכות בהמה וחיה טהורה סימן פא סעיף ז
ומ"מ לא יניקו תינוק מן הכותית, אם אפשר בישראלית, דחלב כותית
מטמטם הלב וכן לא תאכל המינקת, אפי' ישראלית, דברים האסורים
..וכן התינוק בעצמו, כי כל זה מזיק לו בזקנתו.

35/ חשוקי חמד נדרים דף לה עמוד ב
ובביאור הגר"א (ס"ק לג) ציין לדברי הירושלמי שיש אומרים שלכן
יצא אלישע בן אבויה לתרבות רעה, שאמו כשהיתה מעוברת בו
היתה עוברת על בתי עכור"ם והריחה מאותו המין, והיה אותו הריח
מפנפע בגופה כארס של נחש. והיינו שגם הריח שאמו מריחה
כשהיא מעוברת ממאכלות אסורות, משפיע על העובר.

על ידי בניית ה"בכח" האדם קובע את עתידו

36/ תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לב עמוד ב
תנו רבנן, ארבעה צריכין חזוק (שיתחזק אלס זהס תמידי כלל כמו). ואלו
הן: תורה, ומעשים טובים, תפילה ודרך ארץ. (אס לומן הוא – לאומנתו,
אס סומך הוא – לסחורכו, אס איס מלחמה הוא – למלחמתו.)

37/ דעת תורה שם עמוד סד
והענין בכלום, כי צריך האדם להיות בטוח בהעמיד כדבר ודאי,
שע"כ הוא מחזיק בו בחזוק ולא מתרפה בשום אופן וזהו שחשיב
שצריך האדם להתחזק בתורה, ואף אם ילמוד ולא ישיג אל
יטיאש ממנה, אלא בטוח יהיה כי השג ישיג...ובענין דרך ארץ
פירש"י... וזהו באמת דבר נפלא.... הנה ישנם אנשים שמעולם לא
עסקו בעסק אחד, כשרואים איזו אי הצלחה במעשיהם, תולים
החסרון בזה האומנות, ולוקחים עצמם לעסוק בשניה, וכך הם
ממירים ומחליפים עסקיהם רבות פעמים כל ימי חייהם באין כל
מנוחה. וישנם אנשים שתמיד הם אוחזים בעסק אחד, מחזיקים
בעסק שבחרו להם ואינם מניחים ידיהם ממנו, וגם בו מרוויחים
למדי. הנה האדם לומד לעצמו איזו אומנות להתפרנס ממנה,
ולכאורה הוא כביכול כמטיל על הקב"ה שיפרנסו דוקא על ידי
אומנות שהוא בחר בה, והוא לכאורה כאיש מתעקש, אבל ידע
אדם נאמנה- כי אמנם כך רצה הקב"ה שאם יתעקש האדם ויבחר
את עתידו באיזו אומנות שירצה בדוקא- כי אז הקב"ה ישיב
רצונו ויפרנסו בזו אשר הוא בחר, כי כן סוד הענין שבאותו העתיד
שאדם בטוח בו הוא אמנם זוכה בו.

38/ דעת תורה שם עמוד סא
כשאנו רואים עץ שצומח וממנו גדלים הרבה פירות, או גרעין
שזורעין אותו באדמה וממנו צומח אילן גדול, מן ההכרח שכל מה
שיהיה יוצא מן הצמח הזה, ודאי כבר הינו בכח בהגרעין גם עכשיו
עוד טרם שיצאו הפירות בפועל, שאם אין בהווה איך יצא מן זה
הגרעין העתיד ההוא. ומזה כי העתיד באמת קשור עם הווה והן
אחת. ועוד יותר. הנה באילן, אם יופסק ויבטל כח הלעתיד לבא...
הנה לא רק כי כרת יכרת העתיד אלא גם ההווה מות יומת...רואים
מזה שגם ההווה- אם כי כבר הוא מתקיים בעולם- הנה הוא חי
ומושך יניקתו מן העתיד- דהיינו כח הצמיחה//

39/ של"ה עשרה מאמרות מאמר תשיעי
אילו היה האדם מעמיק במחשבתו בדרך הבטה, שחושב ומעמיק
איך לעשות העבירה, ומתאמץ במחשבה זו ומתלהב ומתחכם
לחשוב תחבולות, על זה אמרו רבותינו ז"ל (יומא כט א) קשין
הרהורי עבירה מעבירה. והטעם, כי פעולת העבירה הוא בכלי
גשמית, והרהורי עבירה הוא ברוחנית בסוד המחשבה.

ה"בכח" יכול להשתנות בהתאם למעשי האדם

3:/ תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד עמוד א
דרכי יעקב בר אידי רמי, כתיב: והנה אנכי עמך ושמרתך בכל
אשר תלך וכתיב: ויירא יעקב מאד! אמר: שמא יגרום החטא,

41/ תורה תמימה הערות בראשית פרק לב הערה א
ובמדרשים נתפרש חטאו של יעקב בעת ההיא שנטל מצות כבוד אב
מאז יצא מבית יצחק, וכנגד זה קיימה עשו כל הזמן ההוא. - והרא"ם
הקשה בכלל למה חשש יעקב, הא קיי"ל (שבת נ"ה ב') מעולם לא
יצאה מדה טובה מפי הקדוש ברוך הוא ונשתנתה לרעה, וטרח ליישב
הענין, ועוד הרבה מפרשים האריכו בזה, ולי נראה דהא דלא
נשתנתה לרעה הוא כשאין החטא גורם שנוי,
אבל כשגורם החטא משתנית ומשתנת

25/ תלמוד בבלי מסכת נדרים דף ט עמוד א

דתינאי: טוב אשר לא תדור וגו' - טוב מזה ומזה נודר כל עיקר, דברי
ר' מאיר; רבי יהודה אומר: טוב מזה ומזה נודר ומשלם...כי קא"ר מאיר -
בנדר, בנדרה לא קאמר ... מאי שנא נודר דלא? דלמא אתי בה לידו
תקלה, נדרבה נמי לא, דלמא אתי בה לידו תקלה! כהלל הזקן, דתינאי: אמרו
על הילל הזקן, שלא מעל אדם בעולתו כל ימיו, מביאה כשהיא הולין
לעזרה ומקדישה, וכומך עליה ושוהטה.

26/ ויקרא רבה *וילנא) פרשת בחקותי פרשה לו

אמר ר' שמואל בר רב יצחק כל מי שנודר ומשלם יש לו שכר על הנדר
ועל השילום שנאמר (תהלים עו) נדרו ושלמו לה' אלקיכם

27/ דעת תורה וארא עמוד נז

והנה כל מחלוקתם (ר"מ ור"י) הוא במקום דיש חששא דילמא אתי
לידי תקלה, אבל בזה כו"ע לא פליגי דבמקום דלא חיישינן דילמא
אתי לידי תקלה, וכדוגמא המעשה דהלל...אז הנדרים הנם מצוה
בפני עצמה, וכן אמרו במדרש...ולכשנמצא נראה ברור כי הנדר
כשהוא לעצמו, הוא המצוה אף גם בפני"ע, כי מצוה היא על האדם
לקבל עליו בנדר לעשות הדבר מצוה שיש במחשבתו לעשות...
האומנם שכן הוא כן, שיש סוד של נדר כשהוא לעצמו, והוא
מסודות עצמה של הבריה, כי אין כל דבר- ואין כל הישג- ויכול
להתקיים בלתי תקדים להם ה"בכח# שעל ידו יתהווה ויתקיים,
לפני נתינת התורה הוקדמה קבלת התורה, ה"נעשה ונשמע" היו
ההקדמה לכל התורה כולה, הוא ה"בכח" לה"בפועל" של כל
התורה, ובה"בכח" הזה אמנם היה הכל נגמר...הנה כשאנו רואים
גרעין או יודעים על עתידו, מהגרעין או בטוחים ודאי על הפרי
הנופל והנצמח ממנו. ולו חכמו ישכילו זאת יבינו לאחריהם.
המוטד היותר גדול על עתידו והאחריית של העולם הוא האדם.
עצמו...מעתה על האדם ללמוד כוחותיו ולהתבונן בהם, כי כל
ה"בפועל# בכוחותיו הוא, וכמה גדול הוא חיוב השמירה על
כוחותיו של האדם שלא לעבור עליהם, שאם על נדר שעשה יש לו
לאו שלא לעבור עליו, כמה לאוין חמורים יעבור אדם אם ילך
חלילה נגד כוחותיו הוא!! מה הוא ומה אחריתו אם כוחותיו לא
ישמור?!

28/ מכתב מאליהו חלק א עמוד 346

יש שהאדם דוחה את יצרו, אבל אינו מבטלו, ע"כ אם גם לפי שעה
מתגבר עליו, אבל הוא כדוחק ע"ג הקפיץ אשר כלעומת שידחוק יותר
יתנגד הקפיץ יותר.... פרעה אמר 'ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים",
וחשב בעצמו שאומר האמת (ודאי לא חשב לרמות את משה, כי אין
התורה מוסרת שקרים כאמת, כידוע) ומ"מ אחר כך "ויכבד את לבו",
עד שיצא מגדר התשובה לגמרי...והבאור הוא, שכיון שלא ביטל
יצרו לגמרי, אלא רק דחק אותו, ע"כ העקשנות שבו דחקה אותו עוד
יותר, והכבידה את לבו וזוהי התאמצות הקפיץ

29/ שמות פרק ו- יב

(יב) וַיְדַבֵּר מִשֵּׁה לִפְנֵי ה' לֵאמֹר הֲאֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁמְעוּ אֵלַי וְאִךָ
יִשְׁמְעוּנִי פְרַעְה וְאֵנִי עֹרֵל שִׁפְתָיִם: פ

רש"י
(יב) ואיך ישמעני פרעה - זה אחד מעשרה קל וחומר שכתורה:

2:/ (ר) עובדיה מברטנורא *עמר נקא) שמות פרק ו

קשה מה ק"ו הוא זה תאמר שישכחל לא שמעו אליו מפני העבודה קשה
אבל פרעה שאין לו עבודה קשה אולי ישמע....

31/ לב אליהו פרשת וארא עמוד כג

ומעתה מה מאד נבין היטב ובפשטות את הק"ו...אם בני ישראל,
שהתורה מעידה עליהם ויאמן העם וישמעו וגו' - נתקצרה רוחם וכוחות
נפשם במצב של התנגדות כוחות חומר גופם, פרעה הרשע - שאף פעם
לא הגיע לאמונה כלל, ויצעק בקול "מי ה' אשר אשמע בקולו" - אל
אחת כמה וכמה - "ואיך ישמעני פרעה!"

32/ קהלת פרק ז- ח

(זו) טוֹב אֲזוּרִית דְּבָר מְרֵאשִׁיתוֹ טוֹב אֲרָף רוּז מְבֹהָ רוּז:

33/ תלמוד ירושלמי *וילנא) מסכת חגיגה פרק ב

ווי דמובדין ולא משכתינ עקיבה רבך לא הוה דרש בן אלא טוב אחרית
דבר מראשיתו בזמן שהוא טוב מראשיתו ובי היה המעשה ...

מלכות ה' לעומת מלכות פרעה

9 – פרשתנו פותחת בדיבור של אלוקים אל משה - "ויאמר אליו אני ה', וארא אל אברהם... בא-ל ש-די ושמי ה' לא נודעת להם". רש"י מבאר שבדיבור "אני ה'" כוונת הקב"ה לומר "נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני" וכיון שכך לא לחינם שלחתיך, אלא כדי לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. האבות קיבלו הבטחות אך עדין לא היתה ניכרת מידת האמת של הקב"ה שהרי "הבטחותיו ולא קיימתי". שליחותו של משה יש בה מעלה וחשיבות עליונה והיא לקיים את הבטחותיו של הבורא. מדברי ה' אל משה משמע שהסיבה העיקרית ואולי היחידה שמחמתה נשלח משה רבינו לגאול את ישראל היא לקיים את ההבטחה ולכאורה יש לתמוה וכי עצם סבלם של ישראל אינה סיבה מספיק טובה לשלוח גואל?

10- כדי לענות על שאלה זו עלינו להבין מה עניינה של הבטחה. ר' ירוחם הלוי בספרו דעת תורה מבאר באופן נפלא את מעלת ההבטחה ומעלת המבטיח ומקיים. לכאורה בהבטחה כשלעצמה אין שום מעלה שהרי כל מטרתה היא חיזוק לכך שהאדם יעשה את המעשה ולא יחזור בו, אם כן תמוה לשם מה נצרך הקב"ה להבטיח, הרי כשרצונו יתברך לעשות דבר מה לישראל יעשה בין אם קדמה הבטחה למעשה ובין אם לא קדמה.

אלא שבשני פסוקים אלו הורו לנו חז"ל סוד מסודות הבריאה. ההבטחה היא מידה בפני עצמה עד כדי כך שהיא מוכתרת באחד משמותיו הקדושים יתברך שם ש-די. לשם זה אין שום יחס לתוצאות הבאות מההבטחה, שהרי תוצאות ההבטחה מוכתרות בשם אחר משמותיו הקדושים יתברך- שם הויה. הנהגתם של האבות הקדושים היתה בשם ש-די כלומר הבטחה ללא קיום. הנהגת משה רבנו היתה בשם אחר שם הויה- שהוא קיום ההבטחה. ר' ירוחם ממשיך ומבאר שעל פי יסוד זה אנו מבינים שההבטחה והמעשה הבא מחמת ההבטחה הם שני עניינים וכל אחד מהם היא מציאות בפני עצמה. ר' ירוחם מתרגם את ההבטחה והתוצאה במילים מוכרות יותר – ההבטחה הוא השם (ש-די) של **בכח** וקיום ההבטחה הוא השם (הויה) של **בפועל**.

ננסה להמחיש את הדברים בדוגמא. אדם רוצה לבנות בניין, תהליך הבנייה מתחלק לשניים: 1. תכנון הבניין 2. בניית הבניין. התהליך של תכנון הבניין הוא ה"בכח" והתהליך של הבנייה עצמה הוא ה"בפועל". נשאל את עצמנו מה היה קורה אילו האדם היה מחליט לבנות בצורה ספונטנית ללא תכנון? ברור שהבניין היה לקוי מאד, מן הסתם היה צריך לפרק ולבנות מחדש, גם אם נניח שבסוף היה עומד בניין, מן הסתם לאחר מעשה הקבלן היה אומר: "חבל שלא עשינו כך ולא עשינו כך". כל "בפועל" שלא קדם לו ה"בכח" הוא רעוע וכל "בפועל" שקדם לו ה"בכח" הוא יציב!

אנו צריכים לדבוק במידותיו של הבורא ובשיעור זה אנו למדים שאחד ממידותיו של הבורא זה ה"בכח" ומידה זו באה לשכלל את מידת ה"בפועל". כשם שאצל הבורא לא יתכן שתבוא מידת בפועל מבלי שקדמה לה מידת הבכח, כך אצל האדם השלם לא יתכן שישתמש במידת הפועל מבלי שקדמה לה מידת הבכח! בהמשך השיעור נוריד את הדברים לחיי המעשה, אבל כעת נמשיך במהלך.

סיכום

3-1- בפרשת וארא אנו נפגשים במכות הראשונות שמביא הקב"ה על מצרים. פעם אחר פעם פרעה מבטיח לשחרר את עם ישראל – "ואשלחה את העם ויזבחו לה", "אנכי אשלח אתכם" וכו' וכל פעם מחדש פרעה חוזר בו ולא מקיים את הבטחתו.

התנהלותו של פרעה אינה כהתנהלות רגילה של מלכות, שהרי בגמרא מבואר שאחד מהעקרונות של מלכות תקינה שאינה חוזרת מדיבורה. התנא בבא בן בוטא היה היחיד ששרד את הטבח שעשה הורדוס בחכמי ישראל. כשהורדוס התחרט על מעשיו ורצה לעשות תשובה נטל עצה מבבא בן בוטא לסתור את בית המקדש ולבנות בית חדש מפואר יותר. לכאורה תמוה איך יעץ בבא בן בוטא לסתור את בית המקדש והרי אין לסתור בית כנסת כל זמן שלא נבנה בית כנסת חדש מחשש שמא יתרשלו ולא יבנו. אחד התירוצים שמתרצת הגמרא שכאשר המלכות מקבלת על עצמה לבנות שונה דינה ואין לחשוש לפשיעה משום שהמלכות אינה חוזרת בה מדיבורה. ומכאן אנו למדים שמלכות שאינה עומדת בדיבורה אינה ראויה להיות מלכות!

8-4 - גם בתחילת השעבוד אנו נפגשים בפרעה ללא עמוד שדרה - אומר משהו אחד וכעבור זמן קצר עושה את ההפך. "ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף" ידועים דברי חז"ל שהמלך החדש הזה אינו חדש ממש אלא הוא פרעה הראשון. דעת זקנים מבעלי התוס' מבאר שלאחר מות דור יוסף והאחים העם המצרי בא בדרישה להרע לעם ישראל. פרעה דחה את דבריהם ואמר "עד עתה אנו חיינ משלהם היאך נדווג להם!?" ולא הסכים לשמוע להם. כדרכם של מדינות ערב מיד עשו מרד והורידהו מגדולתו, לאחר שלושה חדשים, כשראה פרעה שהוא מאבד את הכסא, חזר מדיבורו הראשון ושוב המליכוהו מחדש והשעבוד החל.

בשביל לא לאבד את הכסא פרעה היה מוכן לשעבד עם שלם, למרר את חייהם, לרצוח ולהתעלל. כל זה מעיד עד כמה אישיותו של פרעה היתה שפלה וקטנה ובאמת כך אמר אביטול ספרא משמיה דרב: "פרעה שהיה בימי משה הוא אמה וזקנו אמה ואמתו אמה וזרת" וכבר תמה הרב גלינסקי, בהנחה שהזקן אינו צומח מקצה הגולגולת נמצא שבשעה שהיה פרעה הולך היה דורך על זקנו, גמד מגוחך, קריקטורה מעוותת, האמנם כך היה נראה? אלא שהמהר"ל מבאר שבאדם יש שני דברים: 1. הצורה הטבעית שהוא המראה החיצוני של האדם כפי שנראה אצל בני אדם. 2. צורה פרטית והיא צורתו של האדם מבחינה רוחנית. התאור המופיע בגמרא אינו בא לתאר את פרעה במראהו החיצוני אלא במראהו הרוחני. אדם שמבטיח ולא מקיים, אדם שאומר דבר אחד ועושה בדיוק ההפך הוא אדם ללא עמוד שדרה, הוא אדם קטן ורדוד, גם אם כלפי חוץ הוא נראה גדול, צורתו הרוחנית שפלה והיה ראוי שמראהו החיצוני יהיה "הוא אמה וזקנו אמה ואמתו אמה וזרת".

בשיעור זה נברר את מעלת המבטיח ומקיים לעומת המבטיח ואינו מקיים וכן נברר האם יש מעלה בעצם ההבטחה.

וכן מצינו שאמר ר' שמואל בר רב יצחק שכל מי שנודר ומשלם יש לו שכר על הנדר ועל השילום ונמצינו למדים שאם על עצם הנדר יש שכר משמע שזו מעלה בפני עצמה. ומהי מעלתו של הנדר? נצטט כמה מילים מדבריו המופלאים של ר' ירוחם וננסה להביא לכך כמה דוגמאות שימחישו לנו היטב את היסוד. "אין כל דבר ואין כל הישג, יוכל להתקיים בלתי תקדים להם ה"בכח" שעל ידו יתהווה ויתקיים... כי כל הפועל בכוחותיו הוא". במילים אלו ר' ירוחם מגלה לנו שלא רק שמידת ה"בכח" היא מידה בפני עצמה אלא היא תנאי לקיום ה"בפועל" וללא ה"בכח" גם ה"בפועל" לא יתקיים. ר' ירוחם (מופיע במקור 27) מדמה את ה"בכח" וה"בפועל" לגרעין ועץ. כשם שלא יתכן שיהיה עץ ללא גרעין כך לא יתכן שיהיה "בפועל" מבלי שיהיה "בכח". ננסה להביא דוגמאות מהחיים שיבארו את היסוד בצורה ברורה יותר.

כל חברה/מוסד וכדו' שרוצה להצליח בונה לעצמה "תכנית חומש", תכנית שנתית וכדו' כל התכניות הללו הם ה"בכח". חברה/מוסד שלא יבנו שום תכנית, הכשלון הוא רק שאלה של זמן. ה"בכח" הוא הגרעין, בגרעין טמון כל ה"בפועל", אלא שהוא עדין לא קיבל ביטוי במציאות בדיוק כמו שבגרעין יש את כל העץ אלא שהעץ עדין לא הופיע במציאות.

היום בכל מכללה ללימודי הוראה אחת הדרישות לפני העברת שיעור היא הגשת מערך שיעור. הכנת המערך שיעור הוא ה"בכח" והשיעור עצמו הוא ה"בפועל". אצל כל מורה הכנת השיעור והחשיבה המקדימה זה שלב ה"בכח" והשיעור עצמו זה שלב ה"בפועל".

פעמים רבות אנו מתחילים מהלך ולא מצליחים להתמיד בו. הסיבות יכולות להיות רבות, אבל אחת הסיבות העיקריות היא שלא היה את השלב של ה"בכח". אברך סיים את תקופת לימוד בישיבה ויוצא לעסוק לפרנסתו. בשעה שעוזב את הישיבה מבטיח לעצמו שיקבע עיתים ומהר מאד מגלה שהבטחות זה דבר אחד ומציאות זה דבר אחר, והאמת שהוא טועה ההבטחות והמציאות הם דבר אחד וכל מה שנדרש הוא לתכנן את החיים בצורה נכונה. אדם שאומר לעצמו כשאתפנה אלמד, כשאראה פרסום לשיעור טוב אלך זה לא ילך. קביעת עיתים דורשת תכנון בדיוק כמו שלפני שלב בניית הבית יש את שלב התכנון. ללא תכנון אין שום סיכוי שהרצון לקביעת עיתים יצא אל הפועל.

בריאות – אדם מחליט שהוא עושה ספורט. אומר לעצמו כל פעם שיהיה לי זמן פנוי אנצל אותו להליכה/ריצה/שחיה וכדו' ובפועל מה קורה? אין לו זמן פנוי או ליתר דיוק יש לו זמן פנוי וכל פעם הוא ממלא אותו בדברים הכי "לחוצים". כדי להצליח להתמיד חייבים לתכנן, כמה פעמים הולכים בשבוע, באיזה ימים ובאיזה שעה, מה המסלול ומה הקצב. ללא תכנון זה לא ילך.

דיאטה – יש כל מיני סוגים של דיאטות, פעם שמעתי שכל שהשיטה שהכי הוכיחה את עצמה היא שיטת "שומרי משקל" ומדוע? כי הדיאטה הזו לא מונעת מקריזות אלא מדרך ברורה שנקבעה מראש.

11-12 - בשעה שר' יהושע בן לוי הלך למות אמרו לו למלאך המות שילך ויעשה רצונו. כשראהו ריב"ל ביקש ממנו שיראה לו את מקומו בגן עדן. כשהגיעו לשערי גן עדן הרים מלאך המות את ריב"ל וריב"ל ניצל את ההזדמנות וקפץ לתוך גן עדן, מלאך המות התעשת והספיק לתפוס את קצה גלימתו של ריב"ל. מיד נשבע ריב"ל שאינו חוזר. שאלו את הקב"ה מה לעשות ותשובת הקב"ה היתה: אם נשאל בחייו על שבועה שנשבע, כלומר אם הלך לחכם שיתיר לו שבועה שנשבע (איני נכנס לפסיקת הלכה בענייני שאלה על שבועה, יש הסוברים ששבועה חמורה מנדר ואי אפשר להישאל עליה) גם כעת נתיר את השבועה ונוציא אותו מגן עדן ואם לא נשאל בחייו על שבועה גם כעת לא נתיר לו ויישאר בגן עדן. הסבא מקלם בספרו 'חכמה ומוסר' הקשה, הרי אין שום איסור להשאל על נדר ואם כן מדוע אמר הקב"ה שאם נשאל אי פעם בחייו על נדרו יצא מגן עדן? אלא שעל אף שאין איסור, מכל מקום השאלה על נדר מלמדת על כך שהאדם התחרט ובכך חסרה לאדם השתנות לו יתברך ומשום כך אינו ראוי להכנס לגן עדן ומכאן יש ללמוד שמעלת האדם תבחן לפי השינוי ברצונו וככל שירבה האדם לקיים את דבריו ולא לשנות אותם כך תגדל מעלתו.

פעמים רבות אנו יכולים למצוא עצמנו מבטיחים דברים. מבטיחים לילדינו שנעשה כך וכך, מבטיחים לנשותינו שנעשה כך וכך, מבטיחים לעובדים שלנו שנעשה כך וכך וכו' האדם השלם הוא אדם שעומד בהבטחותיו לעומת זאת אדם שאינו עומד בדיבורו זה פגם גדול. לפעמים אנו יכולים למצוא עצמנו אומרים לילדינו: "בעז"ה בחופש נעשה כך וכך". מגיע החופש וה' לא "עזר", הילדים מתלוננים ומתחילים התירוצים, התכוונו כך וכך", "השתנו הטבעים", "לא אמרתי לכם באיזה חופש" וכו'. אם אנחנו מחפשים שלמות צריך להתאמץ ולעמוד בדיבור שלנו. כשאנו לא עומדים בדיבורנו אנו מפתחים אישיות לא שלמה ומחנכים את ילדינו לחוסר שלמות. אם אנו מתקשים לקיים את דיבורנו מוטב שלא נדבר...

מעלת ההבטחה שקדמה למעשה

עד כאן ראינו שההבטחה היא מידה בפני עצמה ומחובתו של האדם לקיים את הבטחתו כדי לא לפגוע בשלמותו. כעת נברר מהי המעלה שההבטחה טומנת בתוכה.

13 – בעצת יתרו למנות שרי אלפים ושרי עשרות אנו מוצאים כמה מעלות אותם מונה יתרו. אחת מהמעלות היא "אנשי אמת". רש"י מבאר שאנשי אמת אלו בעלי הבטחה שכדאי לסמוך על דבריהם שעל ידי כן יהיו דבריהם נשמעין. אדם מוערך זה אדם שעומד בדיבורו, אדם קטן ולא מוערך זה אדם שאומר דברים ללא כיסוי.

14-14 - בגמרא נחלקו ר' מאיר ור' יהודה האם טוב לנדור ולקיים (ר' יהודה) או שמוטב לא לנדור כלל שמא יבוא לידי תקלה ולא יוכל לקיים את הנדר (ר"מ). מהמשך הגמרא מבואר שכל המחלוקת היא דוקא באופן שיש חשש שיבוא לידי תקלה אבל במקום שאין חשש מצווה לנדור ולקיים וכמעשה של הלל שהיה מגיע לבית המקדש מקדיש את הקרבן ומקריב אותו (כשאדם עומד עם הקרבן בבית המקדש ומוכן לשוחטו אין חשש שלא יקריב ולכן במקרה כזה טוב להקדיש מאשר להקריב ללא הקדשה). מגמרא זו אנו למדים שודאי יש מעלה בעצם קבלת הדבר בנדר ורק משום החשש שלא יקיים את נדרו העדיפו חכמים לוותר על מעלה זו.

וכלשון הרמ"א "כי כל זה מזיק לו בזקנותו". וכן בשלב בו האשה מעוברת יש להזהר שהעובר לא יינזק וכפי שביאר הגר"א שאחד הדברים שהשפיעו על אלישע בן אבויה לצאת לתרבות רעה היה מה שאמו היתה עוברת על בתי עכו"ם והריחה מאותו המין, והיה אותו הריח מפעפע בגופה כארס של נחש. ואם כך בשלב העובר ובשלב ההנקה על אחת כמה וכמה בשלב שהילד מתחיל לעמוד על דעתו ולעצב את אישיותו. כמחנכים אנו צריכים לדעת שבשנים הראשונות של ילדים אנו מעצבים את אישיותו, השלב הזה הוא שלב ה"בכח". דברנו רבות על החולה הרעה שפעמים רבות הורים מחפשים את הנוחות היומיומית וכתוצאה מזה פוגעים בחינוך ילדיהם. מדיה וכל המשתמע מכך יוצר מזק נוראי ועל כל הורה לחשוב טוב טוב אלו כללים הוא מנחיל בביתו כדי שחינוך הילדים לא יצא מכלל שליטה. כמוכן שבנוסף למדיה ישנם עוד דברים רבים שצריך לחשוב עליהם כדי שה"בכח" שנעניק לילדינו יהיה חזק וטוב.

על ידי בניית ה"בכח" האדם קובע את עתידו

25-26 – בגמרא מובא שארבעה דברים צריכים חיזוק – תורה, תפילה מעשים טובים ודרך ארץ. מביאר ר' ירוחם הלוי שהעניין בכל אלו שהאדם יהיה בטוח בעתיד כדבר ודאי ומחמת בטחונו הוא מחזיק באותו דבר מבלי להרפות. כך בלימוד תורה, על האדם להתחזק בלימוד תורה באופן שגם אם ילמד ולא ישיג לא יתייאש אלא יהיה בטוח שאם יתאמץ בודאי יצליח. משמעות המילים "להיות בטוח בעתיד" היא לתכנן את היעדים אליהם אנו רוצים להגיע ולהיות בטוחים שנכבש את היעדים אותם תכננו.

פעמים רבות בחורים מגיעים לעולם הישיבות ללא שום תכנית עבודה. אהיה בוטה אבל כשם שבמוסדות לימוד גבוהים אין יכולות להתקדם ללא הצבת יעדים כך גם בלימוד תורה הדרך הנכונה להתקדם היא ע"י הצבת יעדים. אנו לא צריכים להתפשר על היעדים אותם אנו מציבים, ככל שנציב יעדים גבוהים יותר, כך נגיע רחוק יותר, הבעיה שפעמים רבות האדם לא רוצה להציב לעצמו יעדים גבוהים מחמת שהוא יודע שבעוד חמש שש שנים הוא ימצא את עצמו מחוץ לכותלי הישיבה. על כך אומרת הגמרא שדברי תורה צריכים חיזוק. כלומר לבנות תכניות גבוהות, ולא להרפות עד שאנו משיגים אותם וכשכבשנו את היעדים אותם הצבנו מיד עוברים להציב יעד חדש. פעמים רבות אנו חוששים להקיש מעולם החול לעולם התורה, אבל עלינו לדעת שאם אנו רואים הצלחות בעולם החול, עלינו להתבונן ולהבין מדוע הם מצליחים, אחת הסיבות העיקריות להצלחתם היא שהדברים מוגדרים, ברורים, מדידים ומתוכננים מה שלא קורה בעולם הישיבות. שואלים ר"ם בישיבה גבוהה מה המטרה שלו בסוף שנה ואין לו מושג מה לענות, הוא "זורם" עם העיון והשדר שעובר לתלמידים זה זרימה עם הסוגיא, איש אינו יודע מתי הסוגיא תסתיים, וכשהתלמידים שואלים מתי עוברים לסוגיא הבאה, הם מקבלים תשובה עמומה: "כשנמצא את הסוגיא". התשובה הזו מרחיקה, מייאשת ומתסכלת. גם רמים בישיבות גבוהות צריכים לבנות לימוד מתוכנן ומדיד. תלמידים חייבים שיהיה להם את הסוגיא ב"בכח" כדי להופיע את הסוגיא בצורה נכונה ב"בפועל", בלי ה"בכח" אין "בפועל"! כשבחור ישיבה מתכנן את היעדים שלו הוא יוצר לעצמו את הגרעין שאותו הוא רוצה להציח ולפתח בזמן שהותו בישיבה. ללא יצירת גרעין אין שום סיכוי שהתלמיד יחפוץ להשאר ולגדול בישיבה.

17-20 – התכנון המקדים מסייע לאדם להתמודד עם קשיים שצצים בדרך, ולהפך, חוסר תכנון גורם לכך שמכל שינוי קל במציאות גם האדם ישתנה מן הקצה אל הקצה. ראינו כבר שפרעה נמנה על אלו שהם אינם מתוכננים אומר משהו אחד ועושה משהו אחר. הרב דסלר בספרו 'מכתב מאלהו' מביאר שפעמים אדם מצליח לדחות את יצרו אבל לא לבטלו לגמרי ומשום כך גם אם לפי שעה הוא מצליח להתגבר עליו, מכל מקום הרי הוא כדוחק קפיץ שכמה שידחוק אותו יותר כך הקפיץ יתנגד יותר. כשפרעה אומר "ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים" הוא מתכוון לכל מילה, אך מיד לאחר מכן "ויכבד את לבו" וכל זאת משום שלא ביטל את היצר לגמרי אלא רק דחק אותו ונמצא שכל שדחק את יצר העקשנות שלו כך הכביד את לבו עוד יותר.

אדם שמתכנן את צעדיו ויודע לקראת מה הוא הולך, ידע גם להתמודד עם היצר בצורה נכונה. כשיש יעד ברור וידוע מראש יש כוח להתמודד עם הקשיים המופיעים בדרך. הגרעין שהוא התכנון אוגר בתוכו את כל כוחות הצמיחה וכשאין גרעין (תכנון) אין כוחות של צמיחה וממילא אין כוחות להתמודד.

על פי יסוד זה ניתן לתרץ קושיא ידועה. משה בא אל הקב"ה ואומר "הן בני לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה..." ורש"י מביא שזה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה. הקשה ר"ע מברטנורא ועוד רבים, איזה ק"ו יש כאן, הרי על בני נאמר שלא שמעו מקוצר רוח ומעבודה קשה, אבל פרעה שאין לו עבודה למה שלא ישמע? ר' אליהו לאפיאן בספרו 'לב אליהו' מתרץ שעל ישראל נאמר "ויאמן העם וישמעו" ואפילו הכי מחמת קושי העבודה נתקצרה רוחם ולא האמינו למשה, אבל פרעה שמלכתחילה לא היה מאמין ק"ו שלא יאמין – ואיך ישמעני פרעה". נתרגם את דברי הלב אליהו על פי היסוד שלמדנו. אמונה היא ה"בכח", אדם מופיע את חייו במציאות על פי אמונתו. האמונה היא גרעין הטומן בתוכו את כל כוחות החיים שלאחר זמן יופיעו ב'בפועל'. כפי שביארנו אדם שפועל בחייו בלי שקדמה לפעולתו ה"בכח", אין לפעולותיו שום קיום לעומת זאת אדם שמבסס את פעולותיו על ה"בכח" לפעולותיו יש קיום. כשמשה רבנו רואה שבני לא שמעו אליו, כלומר שאפילו ה"בכח" שלהם לא הועיל להם, היה ברור לו שפרעה שכלל אין לו את ה"בכח" ודאי לא יאמין לו.

21-24 – כעת, על פי היסוד שלמדנו ניתן להבין היטב את דברי שלמה: "טוב אחרית דבר מראשיתו" וכפי שביאר רבי עקיבא טוב אחרית דבר בזמן שהוא טוב מראשיתו. הראשית הוא שלב התכנון, שלב יצירת הגרעין שממנו יצא כל העץ וכפי שאמר אלישע בן אבויה שכל הסיבה שיצא לתרבות רעה באה לו משום שיסוד החינוך שחינך אותו אביו היה לא לשם שמים, וכן כשהיה עובר ברחם אמו, אמו הריחה ריח ע"ז ולטענתו כל אלו גרמו לו קלקולים גדולים (בשיעור אחר למדנו שהבעיה העקרית של אלישע היתה שהוא האשים את כל העולם חוץ מאת עצמו ובאופן זה אין שום סיכוי שאדם יעשה עם עצמו משהו, אולם כל זה נכון כלפי האדם עצמו שלא יעזור לו אם יאשים את פלוני או אלמוני. אבל ודאי שאנו כהורים וכמחנכים צריכים לדעת שהשפעתנו על תהליך היווצרות העובר גדולה, וככל שנזהר יותר כך נעצים את ה"בכח" שיהיה בולד וכמו שפסק הרמ"א שתינוק לא ינק מגויה משום שחלב גויה מטמטם את הלב וכן מניקת יהודייה שמחמת חולי נצרכה לאכול דברים אסורים, תזהר לא להניק את בנה אלא תשכיר לו מינקת יהודייה (עין שם בש"ך שכך ביאר את דברי הרמ"א) וכל זאת משום שהמאכלות האסורים מזיקים לולד ופוגעים ב"בכח" שלו.

כפי שהסברנו התכנון יוצר את הגרעין והגרעין נותן את כל הקיום לעצם המעשה. עבירה ללא תכנון אינה קשה כמו הרהור משום שאין לה קיום ואחיזה במציאות וכשם שבאה בקלות כך תלך בקלות, מה שאין כן עבירה שבאה לאחר מחשבה והעמקה יש לה קיום ואחיזה במציאות וכל קיומה מחמת המחשבה. נמצא שהמחשבה עצמה היא מקור היניקה של החטא ומשום כך הרהורי עבירה קשים מעבירה.

ה"בכח" יכול להשתנות בהתאם למעשי האדם

אפשר לבוא ולומר הכל טוב ויפה, רעיון נחמד, אבל רעיון לחוד ומציאות לחוד. כמה פעמים אנחנו מתכננים ולא מצליחים ליישם מילא אנחנו אבל גם אצל הקב"ה ראינו הבטחות שהיה חשש שמא לא יתקיימו. ליעקב הובטח "ושמרתיו בכל אשר תלך" ואפילו הכי לפני הפגישה עם עשו נאמר "ויירא יעקב מאד" ולכאורה ממה היה ירא, הרי הקב"ה הבטיח ואם הקב"ה הבטיח יש חשש שמא לא יקיים, הרי כל ההווה יונק מהגרעין ואם בגרעין טמונה שמירה ליעקב בכל אשר ילך, גם השמירה מעשו כלולה בתוך הגרעין ומה לו לירא? אלא שבגמרא מתרצים שיעקב חשש "שמא יגרום החטא". ומשמעות הדבר שנכון שהקב"ה מבטיח ובהבטחה נמצא כל הגרעין, אבל **האדם במעשיו** יכול לגרום לכך שהוא לא יתאים לתכנית. נמצא שהשינוי אינו ח"ו אצל הבורא יתברך, אלא השינוי הוא אצל האדם וכיון שהאדם השתנה מחמת מעשיו שוב אין התכנית יכולה לחול עליו. וכפי שביאר התורה תמימה שאין להקשות ממה שאמרו חז"ל שמעולם לא יצאה מדה טובה מפי הקב"ה ונשתנתה לרעה, משום שכלל זה הוא כל זמן שאין החטא גורם שינוי אבל כשהחטא גורם שינוי "משתנית ומשתנית". יעקב חשש שהניתוק מאביו ומאמו יגרמו לכך שאין הוא ראוי עוד להתנהל על פי התכניות וההבטחות האלוקות שהובטחו לו, משום כך היה חשש על אף ההבטחה. ומכאן אנו למדים שק"ו ביחס לאדם עצמו שגם אם הוא מתכנן תכניות כדוגמת בחור ישיבה שמכין לעצמו סדר יום מובנה עם הספקים בכל מכמני התורה, אין שום תעודת ביטוח שאכן התכנית תצא אל הפועל, כדי שתכנית תצא אל הפועל על האדם לדאוג להיות שייך לתכנית ולא לפזול למחוזות אחרים. כשבחור ישיבה בונה לעצמו תכנית להתגדל בתורה הוא צריך לדאוג לחיות בתוך אקלים תורני, לא יתכן מחד לבנות תכנית להתגדלות בתורה ומאידך בשבתות חופשיות להמשיך ולבלות כמו 'תיכונים'.

כדי לממש תכנית אנו זקוקים ל**כלים** שמתאימים לאותה תכנית וכשאין כלים מתאימים גם התכנית תשאר על הנייר. מנהל מוסד שבונה תכנית חייב לבדוק שהאנשים שאמורים לממש את התכנית שלו אכן מתאימים לתכנית. לדוגמא, קהילה רוצה להוסיף שעות תגבור תורני בבית הספר. כדי שהפרויקט יצליח חייבים למצוא מלמדים שמתאימים לתפקיד ולא להגריל אברך שזקוק לעוד תוספת הכנסה של 1000 ₪ בחודש.

חברים יקרים!

פרעה היה "זרמן" כשנראה לו אמר "ה' הצדיק" וכשנראה לו אחרת מכביד את לבו ולא משחרר. מלכות ה' היא מלכות שמבטיחה ומקיימת. הבטחה משמעותה יצירת ה"בכח" ובמילים אחרות תכנון העתיד. קיום הוא "הבפועל" ובמילים אחרות מימוש התכנית. כשם שאין עץ ללא גרעין כך אין קיום להווה ללא יניקה מהעתיד.

בכוחנו ליצור את ה"בכח" וכך לקבוע איך יראה העתיד. כשם שראינו שהבטחה אצל הבורא יכולה לא להתממש מחמת שהכלים לא מתאימים כלומר שנעשה שינוי אצל הברואים, כך עלינו לדעת שבכל תכנון עלינו לבדוק שאכן יש כלים ראויים שיכולים לממש ולהוציא את התכנית אל הפועל. שבת שלום!!

אחד משלושת הדברים שאומרת הגמרא שצריך להתחזק בהם זו דרך ארץ. רש"י מפרש "אם אומן הוא – לאומנותו, אם סוחר הוא – לסחורתו, אם איש מלחמה הוא- למלחמתו. באור נפלא וחדשני מבאר ר' ירוחם. אדם שלומד לעצמו אומנות שממנה הוא רוצה להתפרנס הוא כביכול "מכריח" את הקב"ה שיפרנסו דוקא על ידי אומנות זו שהוא בחר בה ולכאורה הרי הוא כאיש מתעקש, אך ר' ירוחם אומר "ידע אדם נאמנה, כי אמנם כך רצה הקב"ה, שאם יתעקש האדם ויבחר את עתידו באיזו אומנות שירצה בדוקא, כי אז הקב"ה ישיב רצונו ויפרנסו בזו אשר הוא בחר". אם נתרדם את הדברים נוכל לומר שרצונו של הקב"ה שאנו נייצר לעצמנו את הגרעין, ובאופן זה ההוצאה לפועל תהיה בצורה הטובה ביותר. אדם שלומד לעצמו סוג של אומנות שממנה הוא רוצה להתפרנס לא רק שאינו "מכריח" את הקב"ה לפרנסו דווקא דרך אומנות זו, אלא זה רצונו יתברך! ואם נשאל מדוע נענה על פי היסוד שלמדנו, משום שדבר בר קיימא הוא דבר שלפני שיצא אל הפועל קדם לו תכנון ולמידה. אדם שכל היום "זורם" עם עבודות מזדמנות פועל בדרך שאינה רצויה על ה' יתברך ובטח לא מקיים את דברי הגמרא שדרך ארץ צריכה חיזוק, לעומת זאת אדם שבדק ומתכנן מה הוא רוצה ללמוד וכשהוא מגיע ללמידת המקצוע הוא עושה זאת ברצינות רבה וגם לאחר שהוא כבר עוסק במקצוע את הכל הוא בונה בצורה של תכנונים והוצאה לפועל, אדם כזה מחזק אצלו את מידת דרך ארץ ודבק בדרכיו של הבורא.

פעמים רבות ניתן למצוא אנשים משוטטים שלא יודעים מה לעשות עם עצמם, מדברים הרבה על חלומות רחוקים, אבל לא בונים לעצמם שום דרך להגשמת החלומות. אינני אומר שחייבים ללכת וללמוד מקצוע. יש אנשים כישרוניים שמצליחים למצוא מקומות עבודה טובים מבלי ללמוד אבל בדרך"כ יש להם תכנית עבודה, הם יודעים מה הם רוצים, הם יודעים היכן לחפש והם יודעים מתי לחפש ולאחר שמצאו הם יודעים לבנות תכנית מסודרת שתקדם אותם ולא תשאיר אותם במקום.

27 - ה"בכח" טומן בתוכו את כל העתיד וכפי שמבאר ר' ירוחם כשם שבאילן אם יופסק ויבטל כח הלעתיד לבא, לא רק שעתיד העץ כרת יכרת אלא גם ההווה מות יומת. ונמצא שכל מקור היניקה של ההווה הוא מהעתיד וכשאין עתיד אין הווה. אדם שמתנהל בכל תחומי החיים ללא תכנית עתידית הוא אדם שבמקרה הטוב ההווה שלו חולה ובמקרה הרע ההווה שלו מת.

יש מושג שנקרא "להעביר את הזמן", זמן לא מעבירים זמן מנצלים! וכדי לנצל את הזמן צריך להיות מתוכנן.

בעל ואשה מחכים שיהיה להם זמן פנוי, הסבתא מתקשרת ומודיעה שיש לה יומיים פנויים, הזוג קופץ על המציאה. האשה פונה לבעלה ואומרת לו מה עושים ביומיים האלו והבעל משיב "נזרום", "נתגלגל" וכדו' ואז מה קורה, יוצאים ומבזבזים זמן על חיפוש מקום לינה על חיפוש מקום לאכול והיום הראשון הלך ונעלם אבל העיקר שהם "זרמו" וגם היום השני לא נראה יותר טוב. כל הדרך מתוסכלים שלא ניצלו את הזמן כמו שצריך ומנחמים את עצמם שאולי פעם הבאה ה"זרימה" תהיה חזקה יותר...

28- על פי היסוד שלמדנו ניתן להבין את מאמר חז"ל "קשין הרהורי עבירה מעבירה". השל"ה מסביר שהרהורים אין הכוונה למחשבה סתמית שקפצה לאדם, אלא הכוונה שהאדם מעמיק במחשבתו מתאמץ ומתחכם לחשוב בתחבולות כיצד לעשות את העבירה ובמילים אחרות האדם מתכנן את העבירה.

